

ANELI VENDEBERG

ĐAVOLOV OSMEH

S nemačkog prevela
Dušica Milojković

■ Laguna ■

Naslov originala

Annelie Wendeberg

THE DEVIL'S GRIN

Copyright © 2014, Verlag Kiepenheuer & Witsch
GmbH & Co. KG, Cologne / Germany

Translation copyright © za srpsko izdanje 2015, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Magnusu, mom suprugu, mom voljenom i
mom saborcu...*

*... i svim ženama i devojkama koje negde na
svetu moraju da žive preobučene u muškarce,
kako bi izbegle nasilje i ugnjetavanje – nekad,
sad i u budućnosti*

Predgovor

Nikad nisam mislila da ću pisati bilo šta osim naučnih članaka. Sve dok se naša porodica nije uselila u kuću iz 1529. Dok smo uklanjali dostignuća novog doba kako bismo ponovo otkrili deo njenog istorijskog šarma, naišli smo na pravo blago: skrivene među krovnim gredama, među debelim slojevima ilovače, peska i trske, bile su desetine svezaka povezanih u tamnu, ispucalu kožu – dnevници jedne neobične žene.

Sadržaj me je šokirao i ostavio dubok utisak na mene. Volela bih da sam ikada bila hrabra poput one koja je te redove napisala. Iz poštovanja prema njenoj želji da ostane nepoznata, ime jedne prijateljice spojila sam s nazivom nemačkog piva (izvinjavam se!) i drugim delom svog prezimena, te sam tako dobila ime i prezime Ana Kronberg.

I drugi ljudi koji su Ani bili bliski, recimo njen ljubavnik i njen otac, dobili su nova imena, dok su ostali sačuvali svoj pravi identitet.

Poglavlje 1

Naša istorija u osnovi nije gotovo ništa drugo do nabranje zločina, gluposti i nesreća čovečanstva.

E. GIBON

Ronačno nađoh mira da zapišem ono što mora biti otkriveno.

U svojoj dvadeset sedmoj godini bila sam svedok gnusnog zločina. Niko se nije usudio da javnost izvesti o njemu. Pojedini nikada nisu zabeležili – ni policija, ni novinari, ni istoričari. Umesto toga, pokušali su da celu priču što pre zaborave.

Ove dnevničke sakriću u svojoj staroj školi, a nalazača molim da sadržaj objavi. Razotkriti se moraju ne samo zločin o kom je reč već i nepoznate strane čoveka koji je postao najčuveniji detektiv na svetu.

Leto 1889.

Jedna od prvih stvari koje sam kao odrasla osoba naučila bila je da znanje i činjenice postaju beznačajni ako se ljudima servira dobra doza straha i predrasuda.

Ta glupost je ono što me najviše uznemirava kod dvo-
nožnih bića kojima i sama pripadam. Uprkos tome, prema
najnovijoj teoriji Alfreda Rasela Volasa* pripadam upravo
toj vrsti – jedinoj koja se među čovekolikim majmunima
odlikuje uspravnim hodom i neobično velikim mozgom.
Pošto mi nikakvi drugi majmuni uspravnog hoda i velike
glave nisu poznati, mora biti da sam čovek. Mada u tom
pogledu gajim određene sumnje.

Moje radno mesto, odeljenje za infektivne bolesti Gaje-
ve bolnice u Londonu, predstavlja sjajan primer upravo
navedenih ljudskih predrasuda. Kad uđu na elegantnu
kapiju od kovanog gvožđa, posetioci su mahom oduše-
vljeni. Kad ugledaju bolnički krug, sa lepim dvorištem,
negovanim travnjacima, cvećem i žbunjem, obuzima
ih ushićenje. Beli prozorski okviri, koji se pružaju od
poda do plafona, bude utisak da se radi o pravoj oazi za
bolesnike.

Ali čak ni neškolovanom oku ne može ostati skriveno
da su kapaciteti prepuni: u svakoj od četrdeset postelja
na mom odeljenju leže po dva do tri pacijenta, međusob-
no splejana telesnim tečnostima koje im curkaju iz tele-
snih otvora i inficiranih rana. Zbog hroničnog nedostatka
prostora, lekari i medicinske sestre zanemaruju ono što
su naučili o prenošenju zaraznih bolesti u skućenom pro-
storu: da se u njemu smrt širi kao požar u suvoj četinar-
skoj šumi.

---

* *Alfred Russel Wallace*, britanski prirodnjak, antropolog i biolog
iz 19. veka. Nezavisno od Darvina došao je do teorije evolucije
metodom prirodnog odabiranja. (Prim. prev.)

Pa ipak, ovu okolnost su svi smatrali prihvatljivom jer niko nije znao za bolje. Već i najmanja izmena zahtevala bi razmišljanje i napor. Nesumnjivo prevelik trud, ako nije u sopstvenu korist. Zbog toga je sve ostajalo po starom.

Da mi je temperament još žešći nego što već jeste, osoblje bolnice bih otvoreno optužila za smrt bezbroj pacijenata. Pacijenata preminulih zbog nedostatka nege i higijene. Deo krivice su, doduše, snosili i oni koji su nam poverili brigu za obolele članove svojih porodica. Bilo je opštepoznato da je stopa smrtnosti među bolničkim pacijentima dvostruko veća nego među bolesnicima koji ostaju kod kuće. Ponekad sam se pitala kako ljudi uopšte dolaze na ideju da zatraže lekarsku pomoć.

Povremeno, okolnosti su dopuštale i da se bolest izleči. Ali ova sunčana subota nije u tom pogledu obećavala ništa dobro.

Telegram koji mi je medicinska sestra uručila najavljivao je komplikacije:

Dr Kronbergu. Potrebna nam je vaša pomoć. Moguć slučaj kolere u Hemptonском vodovodu. Dođite odmah. Inspektor Gibson, Skotland jard.

Bila sam bakteriolog i epidemiolog, najbolji koji se u Engleskoj mogao naći – što je u prvom redu trebalo pripisati nedostatku stručnjaka na tom novom području istraživanja. U čitavom Londonu bilo nas je samo troje

– a dvoje su bili moji studenti. Kod svih slučajeva smrti od kolere, ili drugih žrtava agresivnih mikroorganizama, u Londonu i okolini pozivali su mene.

Ovi slučajevi su se javljali relativno redovno, tako da sam često imala zadovoljstvo da sarađujem sa kriminalističkim inspektorima londonske policije. Bila je to vrlo mešovita grupa ljudi, čija je britkost uma bila negde u rasponu između noža za buter i prezrele šljive.

Inspektor Gibson spadao je u kategoriju šljive. Noževi za buter, ukupno njih petnaest, prekomandovani su u Odeljenje za ubistva – mera reorganizacije unutar Skotland jarda preduzeta zbog nerazrešenih ubistava u Vajtčepelu i lova na njihovog počinioca, naširoko poznatog kao *Džek Trbosek*.

Gurnula sam telegram u džep pantalona i zamolila sestru da pozove kočiju. Zatim sam otrčala u podrum, gde su se nalazile moja laboratorija i ona rupa u zidu koju nazivam svojom kancelarijom. Strpala sam nekoliko stvari u svoju lekarsku torbu i požurila napolje.

Božnja neravnim putem do Hemptonskog vodovoda bila je pravo zadovoljstvo. Nudila je prizore koji se u Londonu odavno više ne mogu videti: zelene livade, svež vazduh i povremene odsjaje reke, koja je ovde još bila u stanju da odražava sunčevu svetlost. Kad bi stigla u grad, Temza se preobražavala u najprljaviju tekuću vodu u čitavoj Engleskoj. Dok lenjo protiče kroz London, puni se leševima, mokraćom i izmetom svih živih

vrsta koje nastanjuju grad, i odnosi ih dalje u more, u dubinu i zaborav.

A London je proizvodio beskrajne količine prljavštine, dovoljno da se Temza zagadi za više vekova. Ponekad bi mi ovaj grad dojadio toliko da sam osećala neobuzdanu želju da spakujem stvari i preselim se na selo. Da tamo možda otvorim lekarsku praksu, ili da gajim ovce, ili oboje, i da naprosto budem srećna. Ali ja sam naučnik i mom mozgu je potrebno da nešto radi. Život na selu bi mi brzo dosadio, u to sam bila sigurna.

Kočija je stala ispred kapije od kovanog gvožđa. Iznad nje se isticao masivni natpis – *Hemptonški vodovod* – između dva debela čelična stuba. Iza kapije se prostirao upečatljiv objekat od cigala – tri tornja i duga dvospratna zgrada između njih. Vodovod je predstavljao rezultat Zakona o vodama iz 1852, donetog nakon što je Tomas Telford, inženjer revolucionarnih ideja, dve decenije išao na živce vladi. Njegov argument je glasio da Londonci piju sopstvene izlučevine kad god zahvate vodu iz Temze, što dovodi do učestalog izbijanja kolere i drugih groznih bolesti. Uvek sam zapanjena inercijom zvaničnih mesta kada treba uložiti novac i malo razmišljanja.

Na udaljenosti od oko pola milje nalazio se rezervoar za vodu, okružen žalosnim vrbama i visokom travom. Sa donekle uzvišenog položaja na kom sam se nalazila pružao se pogled na tamnoplavu vodenu površinu, prekrivenu stotinama belih mrlja. Ako je suditi po kreštanju, dozivanju i komešanju, u pitanju su mogle biti samo barske ptice.

Udaljila sam se od kočije i prošla kraj trojice policajaca – dvojica su bila u uniformi, a treći, Gibson, u civilu. Kada sam im učtivo klimnula glavom, bobiji su uzvratili osmehom, dok je Gibson samo zbunjeno trepnuo. Čovek ka kome sam se uputila bio je, kako sam se nadala, službenik vodovoda.

U pitanju je bio okruglast čovek zdravog izgleda, od oko sedamdeset godina. Lice mu beše uokvireno žbunastim zulufima i natkriljeno obrvama sličnog izgleda. Odavao je utisak nekoga koga tek smrt može da pošalje u penziju, a činilo se da je napet, kao da mu na ramenima počiva neki težak teret.

„Ja sam dr Kronberg. Skotland jard me je pozvao zbog mogućeg slučaja kolere u vodovodu. Pretpostavljam da ste vi glavni inženjer?“ Pružila sam mu ruku.

„Da, jesam. Vilijam Hethorn. Drago mi je što smo se upoznali, dr Kronberže. Ja sam pronašao mrtvaca.“

Čula sam kako Gibson frkće. Verovatno sam mu podri-la autoritet. Ponovo. Mada bi to od njega zahtevalo izvesnu sposobnost učenja, ipak sam bila iznenađena što se još nije navikao na moju drskost.

„Jeste li vi izrazili sumnju da je u pitanju žrtva kolere?“ htedoh da znam.

„Jesam, zaista.“

„Kako ste došli na tu pomisao?“

Nakašljao se i oborio pogled. „Živeo sam u Ulici Brod.“

„Žao mi je“, tiho rekoh, pitajući se nije li ispijen izgled i modru boju preminulog od kolere u njegovo pamćenje utisnula smrt supruge, ili čak deteta. Pre trideset i pet godina kontaminirana je pumpa u Ulici Brod. Voda iz nje pobila je

više od šeststo ljudi. Septičke jame su kopane preblizu javne pumpe. Čim su i pumpa i septičke jame zatvoreni, presa-hla je i ova epidemija kolere, zasad poslednja u Londonu.

Bojažljivo sam se pitala koliko li bi ljudi moralo da umre ako se žrtva kolere našla u izvoru pijaće vode iz kog se snabdeva pola Londona.

„Da li ste pomerali telo, gospodine Hethorne?“

„Pa morao sam. Nisam mogao da ga pustim da pluta po kanalu, pa sam ga izvukao.“

„Sopstvenim rukama?“

„A čime inače? Zubima?“ Hethorn je s pravom bio razdražen. Objasnih mu da ruke mora da dezinfikuje, i dadoh mu bocu kreozota i veliku maramicu iz svoje lekar-ske torbe. Poslušao me je pomalo zbunjeno.

„Palo mi je u oči da ste pažljiv posmatrač. Možete li mi reći ko ga je još doticao osim vas?“

„Svi policajci i onaj čovek tamo preko“, odgovorio mi je sležući ramenima i pokazujući razbarušenom bradom preko kanala.

Iznenadeno sam se osvrnula i ugledala čoveka na kog je Hethorn mislio. Bio je neuobičajeno visok i vitak, i na trenutak mi se učinilo da ga vetar blago njiše, poput trske kojom je bio okružen. Nastavio je da hoda uzvodno i ubrzo se izgubio u gustišu.

Gibson mi priđe sa rukama u džepovima i lica stisnu-tog poput pesnice. „Doktore Kronberže, najzad ste sti-gli!“, povikao je.

„Pa ne mogu da letim“, odgovorih mu ponovo se okre-ćući inženjeru. „Gospodine Hethorne, da li ste isključi-li pumpe?“

„Naravno, ali ko zna koliko je mrtvac dotle već bio u vodi.“

„Da li je moguće da se tok vode obrne i da se iz kanala ispumpa nazad u Temzu?“

Razmišljao je čupkajući zulufe, a zatim klimnu.

„Da li možete tri puta da promenite celokupni sadržaj kanala?“

„Svakako, čak ne bi trebalo ni da previše dugo traje.“

„Veoma dobro, gospodine Hethorne. Hvala vam na pomoći. Inspektore Gibsone, sad bih ispitao leš. Da li biste bili tako ljubazni?“

Gibson mi dade znak da ga sledim i povede me neakvom stazom koja je vodila nizbrdo.

„Baciću pogled na tog čoveka“, rekoh. „Ako se stvarno radi o žrtvi kolere, moraćete da mi dovedete sve ljude koji su doticali pokojnika.“

Na trenutak razmislivši, dodadoh: „Zaboravite šta sam rekao. Dezinfikovaću ruke svima koji su danas ulazili u vodovod.“

Bilo mi je jasno da Gibson u mom prisustvu nije preterano pričljiv. Nije voleo ni mene ni moje oštre odgovore. Ali i on je za mene predstavljao problem. Nakon što sam nekoliko puta imala posla s njim, brzo mi je postalo očigledno da je lažov. Pravio se da vredno radi i da je pametan i pouzdan, mada su većinu posla obavljali njegovi saradnici. Uprkos tome, i dalje je bio inspektor Skotland jarda; a sigurno i sin nekoga vrlo uticajnog. U suprotnom bi bilo teško zamisliti kako je ovakav čovek dobio takav položaj.

Išli smo uskom stazom, duž kanala koji je reku povezivao s rezervoarom. Nagađala sam čemu li to služi – zašto se voda skladišti, ako svakoga dana rekom protiče

ogromna količina? Ali nisam bila inženjer, pa se okanuh tog razmišljanja.

Trava je bila visoka. Da skrenem sa staze – a iskušenje je bilo veliko – sezala bi mi do brade. Krupni vilini konjici promicali su kraj mene zujeći, jedan me je čak gotovo udario u čelo. Izgleda da ovde nisu navikli na ljude. Sa rezervoara su dopirali zvuci haotičnog koncerta vodenih ptica. Nervozno kreštanje sprudnika mešalo se s gakanjem labudova, a melodični zov para ždralova budio je sećanje na moj nekadašnji život, od koga me je delilo mnogo godina.

Te prijatne pomisli izgubiše se čim mi je nos zapahnuo odvratno sladunjav smrad raspadanja. I muve su ga već primetile, dok smo se svi približavali gomilici odeće iz koje je virilo modrikasto lice muškarca. Na prvi pogled mi je bilo jasno da je leš proveo duže vreme u vodi. Ribe mu behu izgrickale istaknute i meke delove – vrhove prstiju, usne, očne kapke i nos.

Vetar je promenio pravac bacajući mi smrad pravo u lice. Uvukao mi se u nos i čvrsto mi prionuo za telo, kosu i odeću.

„Ovde su tri policajca. Zbog čega?“, upitah Gibsona. „I ko je onaj visoki čovek koji je upravo nestao u pravcu Temze? Pretpostavljate li da je u pitanju zločin?“

Inspektor je upravo zinuo da mi odgovori, kad ga neko iza mojih leđa preduhitri, učtivo, ali sa dosadom u glasu: „Mrtvac nije mogao da se popne preko ograde. Stoga je inspektor Gibson oštroumno zaključio da je neko morao baciti leš u kanal.“

Iznenadeno sam se okrenula, prinuđena da zabacim glavu da bih ga dobro videla. Čovek koji je to izgovorio

bio je dosta viši od mene. Izraz lica mu je delovao odlučno i oštroumno. Sudeći po podrugljivoj primedbi na Gibsonov račun, reklo bi se da sebe smatra nadmoćnim i da mu se samouverenost graniči sa arogancijom. Njegova odeća i nastup ukazivali su na nekog ko je u detinjstvu bio razmaženi pripadnik engleske više klase.

Svetlosive oči na trenutak su me skrozirale, a zatim mu je radoznalost izbledela. Izgleda da nije otkrio ništa zanimljivo. Osetih olakšanje. Za trenutak sam se uplašila da će me prozreti. Ali bila sam okružena slepilom, kao i obično.

Oštar kontrast između njih dvojice bio je skoro smešan. Gibsonovom licu nedostajali su mišići, a donja usna mu je izgledala poput oluka. Gotovo neprestano je micao vilicom kao da nešto žvaće, čačkao je i grickao nokte, a crvena čela mu se presijavala od znoja.

„Gospodine Holmse, ovo je dr Anton Kronberg, bakteriolog iz Gajeve bolnice“, reče Gibson. Pružila sam ruku, a onaj drugi je prihvati, čvrsto steže i protrese, a zatim naglo ispusti, kao da je zaražena. „Doktore Kronberže, ovo je Šerlok Holms“, nastavio je inspektor, kao da sam morala znati ko je Šerlok Holms.

„Da li je žrtva bačena u kanal, gospodine Holmse?“, pitao je Gibson.

„To nije verovatno“, odgovori mu ovaj.

„Otkud znate?“, upitah.

„Ni na jednoj od obala Temze nema znakova koji bi ukazivali na to...“

Holms ućuta, a ja odlučih da ispitam pravac u kome Temza teče da bih se uverila da je leš zaista mogao dospeti u kanal bez ičije pomoći.

Holms je počeo da me odmerava kritičkim pogledom. Očima je prešao preko mojih šaka nežnih zglobova i mojih uskih stopala, a zatim i preko moje vitke figure i ne baš muževnog lica. Naposljetku se na nekoliko sekundi zaustavio na mojim ravnim grudima. Kratko je pogledao i visoku kragnu koja je skrivala nepostojeću Adamovu jabučicu. Iznenada oči mu blesnuše. Preko lica mu je preleteo brz osmeh, dok je skoro neprimetno klimao.

Odjednom sam osetila da mi je odeća tesna, da mi se dlanovi znoje, da mi je vrat bolno napet, a po čitavom telu mi postaje vruće. Sve me je svrbelo, a pluća sam morala da teram da nastave da dišu. Taj čovek je za nekoliko minuta otkrio moju najstrože skrivanu tajnu, dok su drugi godinama dopuštali da ih vučem za nos. Ovde, među gomilom policajaca, činilo mi se da mi je sudbina zapečaćena. Izgubiću svoju profesiju i doktorsku titulu, i moraću nekoliko godina da provedem u zatvoru. A kad konačno izađem na slobodu, šta bih mogla da radim? Da vezem šustikle?

Žurno sam se progurala između dvojice muškaraca i krenula ka Temzi. Samo da odem pre nego što napravim neku glupost. Da smo bili sami, za Holmsa bih se već pobrinula. Ideja da ga bacim u Temzu bila je primamljiva, ali tu glupu pomisao sam odbacila. Na dnevnom redu je bilo važnijih stvari.

Kao prvo, morala sam da doznam kako je uopšte bilo moguće da leš dospe u kanal. Trava je bila netaknuta; nijedne pogle vlati, osim onih po kojima je gazio Holms. Razgledala sam tlo oko sebe, a Holms je pratio svaki moj pokret.

Jedini prepoznatljivi tragovi stopa bili su njegovi. Podigoh par trulih grana, odlomih komade duge otprilike kao ruka i bacih ih u Temzu. Većina je dospela u kanal i doplovila ka meni. Pred samim ulivanjem u kanal peščana obala je pravila nekakav vrtlog, što je štapove teralo k meni, umesto da ih znatno veća vodena snaga Temze odnese dalje nizvodno. Bilo je razloga da se veruje da je telo u kanal doneo sam vodeni tok.

„Izgleda da ste bili u pravu, gospodine Holmse“, primetih prolazeći kraj njega. Uopšte više nije izgledao kao da se dosađuje. Kada sam krenula ka mrtvacu, u stomaku sam osetila težinu kao da sam progutala ciglu.

Iz svoje lekarske torbe izvukla sam par gumenih rukavica i navukla ih. Holms je čučnuo kraj mene, po mom mišljenju previše blizu leša.

„Molim vas, ništa ne dirajte“, upozorila sam ga.

Nije me čuo, ili je prosto zanemario moju primedbu; pogled mu je već lutao po mrtvacu.

Čovekovo lice, koje je bilo otkriveno, i njegove šake govorili su mi da je u vodi morao provesti oko trideset i šest sati.

Pošto je napad uvek najbolja odbrana, okrenuh se ka Holmsu:

„Znate li možda kojom brzinom reka ovde teče?“

Nije me čak ni pogledao, već samo promrmlja: „Najviše trideset milja oдавde.“

„A koliko je pritom bio u vodi?“

„Dvadeset i četiri do trideset i šest sati.“

„Zanimljivo.“ Očigledno je bio medicinski potkovan i ispravno je procenio vreme, što me je zapanjilo. Uz to

je izračunao i maksimalnu razdaljinu koju je leš mogao preći nošen vodenom strujom.

Krišom bacih pogled na tog čoveka. Imala sam osećaj da treperi od intelektualne energije koja žudi za aktivnošću.

„Kakav ste vi to zapravo privatni detektiv?“, upitah. „Takav da ga policija zove u pomoć? Još nikad nisam čuo za tako nešto.“

„Više volim izraz 'savetodavni detektiv.'“

„A...“, odgovorih mu odsutno, ponovo usredsredivši pažnju na leš. Čovek je bio veoma mršav, koža mu je imala tipičnu modru nijansu i delovala je tanko poput hartije – s velikom verovatnoćom, kolera u poslednjem stadijumu. Upravo sam htela da mu skinem odeću i da potražim znake nasilja, kad Holms uzviknu: „Stoj!“

Pre nego što sam stigla da se pobunim, odgurnuo me je u stranu, iz džepa svog kaputa izvukao lupu i nadneo se nad pokojnika. Činjenica da mu je nos pritom gotovo dodirivao mrtvačevu jaknu bila je vrlo uznemirujuća.

„Šta je?“

„Nije se sam oblačio“, primetio je.

„Dajte da vidim!“

Pružio mi je lupu, pomalo razdraženo. Pre nego što sam je uzela, svukla sam gumene rukavice. Debeli kaučuk me je ometao u radu i s njima sam se osećala kao kasapin. Kasnije ću moći da dezinfikujem ruke.

„Ovaj čovek je očigledno bio dešnjak – na desnoj ruci ima više žuljeva. Uprkos tome, otkrićete prljave otiske prstiju koji su pritiskali levu stranu dugmadi na kaputu.“ Brzo je govorio Holms.

Zaista sam videla otiske prstiju, pri čemu sam nos približila dugmadi što sam više mogla, osećajući smrad lešine, miris vode iz Temze, i možda blagu primesu mirisa petroleja.

„Osećam miris petroleja. Možda iz lampe“, tiho rekoh.

Dok sam pregledala čovekove šake, na zglobovima desne uočila sam površne ogrebotine. Možda iz borbe pesnicama samo nekoliko dana pre smrti – što je bilo čudnovato imajući u vidu njegovu očiglednu slabost. Izgleda da su mu nekad ruke bile jake i grube, ali mora da već neko vreme nije naporno radio jer je tvrda koža sa žuljeva gotovo nestala. Nokti su mu na više mesta bili obojeni, što je ukazivalo da je i pre infekcije kolerom već nedeljama bio pothranjen i bolestan. Izgleda da je poslednje mesece života proveo u velikom siromaštvu, i pitala sam se odakle uopšte dolazi. Odeća je delovala iznošeno i beše mu postala prevelika. Po njoj se nakupila prljavština iz reke. Pregledala sam rukave, okrenula mu šaku i na ručnom zglobu pronašla ožiljke svetlocrvene boje s kojih je koža bila oguljena.

„Tragovi vezivanja“, rekao je Holms. „Ovaj čovek je bio radnik na seoskom imanju, ali pre dva ili tri meseca je izgubio posao.“

„Sasvim moguće“, rekoh. Detektiv je svoje zaključke očigledno izvlačio na osnovu pokojnikove odeće, čizama i ruku.

„Mogao se baviti i nekim drugim napornim fizičkim poslom, gospodine Holmse. Recimo radom u rudniku. Odeća ne mora nužno biti njegova.“

Holms se uspravio i podigao obrve. „Mislim da možemo poći od toga da je ove čizme imao već najmanje deset godina“, rekao je skidajući pokojniku čizmu i držeći je kraj njegovog stopala. Don se sastojao još samo od tan-kog sloja gume, a na mestu gde se nalazila peta zjapila je rupa. Videli su se otisci čovekovog stopala i nožnih prstiju.

„Da li ste ga pre mog dolaska već pregledali?“

„Samo površno. Činilo mi se da je važnije da najpre ustanovim kako je dospao u kanal.“

Klimnuh glavom ne osećajući ni najmanje olakšanje. „Gospodine Holmse, najmanje dvaput ste rukom dotakli lice, a počeli ste čak i usne i bradu. S obzirom na činjenicu da ste upravo dodirivali preminulog od kolere, to je prilično lakomisleno.“

Podigao je i drugu obrvu. Pružila sam mu maramicu natopljenu kreozotom, koju je iskoristio da se temeljno obriše. Zatim se nagao do samoga mrtvaca, ne dodirujući ga, i pokazao mi njegovu jaknu. „Šta je ovo?“

Činilo se da je Holms istinski zainteresovan, ali u glasu mu se osećao i blag prizvuk ljutnje. Izgleda da se nije osećao ugroženo zbog svojih reči. Bila sam iznenađena i pitala se da li mu zaista ne smeta da ga žena ispravlja, ili se toliko skoncentrisao na istragu da nema vremena za surevnjivost.

Čupnula sam mesto koje mi je pokazao. Tu se nalazilo malo zeleno pero, zadenuto u poderotinu ispod samog najvišeg dugmeta na jakni. Ispravila sam ga i očistila od mulja.

„Ženka zlatne vuge. Vrlo neobično. Odavno nisam čuo njihov zov.“

„Retka ptica?“, pitao je Holms.

„Da, ali ne mogu da vam kažem otkud bi moglo doći ovo perce. Zov tih ptica nisam još nikad čuo u Londonu. Možda ga je pokupio na nekom drugom mestu i neko vreme nosio sa sobom...“, ućutala sam i posmatrala koren pera i tanko sivo paperje.

„Koren pera je još mek“, mrmljala sam, „a paperje još nije otpalo. Ovo pero nije iščupala lisica, ili ptica grabljivica, već je ispalo prilikom mitarenja. Čovek ga je imao najviše nekoliko nedelja, što znači da ga je našao neposredno pre nego što se razboleo, ili da mu ga je neko dao kad je već bio bolestan.“

Holms je delovao zapanjeno, a ja sam imala utisak da moram da mu objasnim. „Kao dete sam mnogo vremena provodio u šumi i puno sam naučio o pticama. Koren pokazuje da je pero samo ispalo jer ga je izguralo novo. Ptice se mitare u proleće. Što severnije žive, kasnije počinje mitarenje. Ptica je ovo pero izgubila u kasno proleće, ili početkom leta ove godine. Gde god da je taj čovek proveo poslednje dane, mora da je bio u blizini mesta na kom se gnezde zlatne vuge. Ženka u ovo doba godine nikada nije sama.“

„A gde te ptice žive?“, interesovao se on.

„U velikim i starim šumama sa gustim lišćem, blizu vode, recimo reke ili jezera. Blizina močvare bi im takođe odgovarala.“

„Kraj Temze?“

„Moguće je“, razmišljala sam.

Ona težina u stomaku u međuvremenu mi je postala nepodnošljiva. „Gospodine Holmse, da li nameravate da me odate?“

Delovao je iznenađeno i odmahnuo glavom. „Pfff,“ frknuo je, kao da ga sve to pomalo zabavlja. „Mada priznajem da je stvar prilično nezgodna. Pretpostavljam da nemate baš naročitu želju da idete u Indiju.“

Ovo poslednje nije toliko bilo pitanje, koliko konstatacija. „Naravno da nemam.“

Možda nije znao da je ženama u Nemačkoj još bilo zabranjeno sticanje diplome medicinskog fakulteta. Ako bi moj pravi identitet bio otkriven, izgubila bih posao, pravo boravka u Britaniji, deportovali bi me i završila bih u nemačkom zatvoru. Alternativa bi bila, mada to baš i nisam smatrala nekom alternativom, da odem u Indiju, gde bih našla posao kao doktorka. Malobrojne britanske žene kojima je nedavno pošlo za rukom da završe studije medicine popustile su naraslom društvenom pritisku i otišle u indijske kolonije, čime su uklonjene s puta u čisto muškom domenu medicine. Koliko mi je poznato, ja sam bila jedini izuzetak.

„Nadala sam se da ne pada u oči baš toliko“, odgovorila sam mu prigušenim glasom.

„U oči je palo jedino meni. Volim da verujem da sam pažljiv posmatrač.“

„To sam primetila. Ali zašto ste uopšte ovde, kad mi se čini da vam ovaj leš nije zanimljiv?“

„Još nisam o tome formirao mišljenje. Na prvi pogled deluje kao dosadan slučaj. Ali pitam se...“ Zamišljeno je zurio u mene i postala sam svesna da je počeo da me analizira – predstavljala sam pravi kuriozitet.

„Šta vas je navelo da skrivate identitet?“, upitao je, a lice mu je sinulo od interesovanja.

„To vas se uopšte ne tiče, gospodine Holmse.“

Izraz lica mu se naglo promenio. Počeo je da analizira, a trenutak zatim izgleda da je došao do rezultata: „Pomislio bih da je to bio osećaj krivice.“

„Šta?“

„Pošto je ženama još do pre nekoliko godina bilo zabranjeno da pohađaju univerzitet, morali ste da odsečete kosu i da se oblačite kao muškarac da biste studirali. Ali pitanje koje me fascinira jeste: zašto ste pribegli tako drastičnim merama zbog diplome? Vaš naglasak je lako odrediti: Nemica ste, a engleski ste učili u blizini Bostona. Medicinski fakultet Univerziteta Harvard?“

Klimnuh potvrdno. Moja čudna mešavina britanskog i američkog engleskog, s nemačkim jezičkim balastom, teško se mogla prečuti.

„Najpre sam mislio da živite na Ist Endu*, ali prevario sam se. Živate u Sent Džilsu, ili u neposredoj blizini.“ Dugim prstom je pokazao na blato kojim mi behu isprskane cipele i pantalone. Svaki dan sam ga čistila pre ulaska u bolnicu, ali nešto bi uvek i ostalo.

„Te smeđe mrlje na vašem desnom kažiprstu i palcu ukazuju da berete neku lekovitu biljku. Pretpostavljam da je u pitanju sikavica?“

Nakašljala sam se misleći kako sve ovo ide pomalo predaleko. „Tačno“, rekoh, pripremajući se za borbu.

„Sudeći po toj biljci, koja se svakako ne koristi kao lek u bolnici – besplatno lečite siromašne. Tu je zatim i mesto koje ste odabrali za život: najgora sirotinjska četvrt! Čini

---

* Siromašniji deo Londona. (Prim. prev.)

mi se da patite od preteranog čovekoljublja!“ Namrštio je čelo, usne mu behu blago stisnute, a na licu mu se čitala mešavina razonode i odbojnosti.

„Nije vam mnogo stalo kako vam izgleda odeća“, nastavio je ignorišući moj ledeni pogled. „Rukavi i kragna su vam malo otrcani, ali svakako ne zbog nedostatka novca. Vama nedostaje vreme! Svakako nemate krojača koji bi bio dovoljno slep da previdi detalje vaše anatomije.“ Na tom mestu sam nervozno bacila pogled preko ramena, odmeravajući odstojanje od Gibsona i njegovih ljudi. Holms nestrpljivo odmahnu rukom, kao da ga moj strah da ne budem razotkrivena pred još nekim muškarcem uopšte ne zanima.

Nastavio je bez oklevanja: „Kod kuće nemate nikoga kome biste mogli da verujete, kućepaziteljku ili služavku koja bi čuvala vašu tajnu. Zbog toga ste prinuđeni da sve radite sami. Uz to idu i vaši noćni izleti, tokom kojih lečite svoje susede. Verovatno ne marite mnogo za spavanje?“ Glas mu je zvučao podrugljivo.

„Spavam u proseku četiri sata.“ Pitala sam se da li je primetio da i ja njega analiziram.

Nastavio je suvim tonom, ispaljujući reči kao mašina: „Veoma ste saosećajni, čak i kad je reč o mrtvacu.“ Pokazao je leš između nas. „Jedna od malobrojnih tipično ženskih osobina koje pokazujete; mada u vašem slučaju to nije samo osobina stečena vaspitanjem. Pretpostavljam da se osećate krivom jer je umro neko koga ste voleli. A sad hoćete druge da sačuvate od toga. Ali osuđeni ste na neuspeh jer su smrt i bolesti sasvim prirodni. S obzirom na čudne prilike u kojima živite, i na vaše neobično ponašanje, tvrdim da potičete iz siromašne sredine. Otac vas

je odgajio nakon što vam je majka umrla? Izgleda da je vašem vaspitanju nedostajao ženski uticaj.“

Njegov trijumfalni stav me je potpuno razbesneo: „Suviše pojednostavljujete stvari, gospodine Holmse“, prosiktala sam. Retko se događalo da me neko toliko razdraži i imala sam mnogo muke da držim glas pod kontrolom. „Ono što me pokreće nije osećaj krivice. Nikad ne bih tako daleko dogurala da medicina za mene ne predstavlja veliku strast. Majka mi je zaista umrla, i smatram da je krajnje nepriлично koliko ste ponosni što preda mnom iznosite detalje mog privatnog života. Detalje o kojima ni u kom slučaju ne bih želela da razgovaram s vama!“

Primetila sam blesak u njegovom pogledu. „Na Harvardu sam upoznala muškarce poput vas, gospodine Holmse. Brilijantne ljude koji su bili zavisni od neprestane stimulacije uma i nisu videli gotovo ništa drugo osim svog posla. Ako ne postoji neki težak problem koji treba rešiti, um se vrti ukруг. Njihova najveća muka je dosada.“

Holms je stajao kao da je pustio korenje, a iza očiju mu je kucao mozak, poput nekakvog mehanizma.

„Ti ljudi su koristili kokain, ako nije bilo ničeg drugog da zagolica njihov intelekt. Šta je s vama, gospodine Holmse?“ Njegov oštar pogled sukobio se s mojim. Klimnula sam i osmehnula se. „Ne pomaže baš mnogo, a? Da li je violončelo ono što unosi nekakav red u vaš povremeno previše haotičan um?“

Pokazala sam na njegovu levu ruku.

„Ne“, glasno sam zaključila, „jer čelo traži zagrljaj. Vi više volite violinu, to je instrument koji se može držati na distanci.“

Gledao je u male žuljeve na vrhovima prstiju svoje leve ruke, nastale od pritiskanja struna.

„Strastven ste čovek, a to dobro krijete. Ali verujete li zaista da činite veliko delo time što secirate sve oko sebe?“ Pogled mu je bio kontrolisan, skoro indiferentan, ali njegove potpuno raširene zenice odavale su šok.

Ustala sam i približila mu se jedan korak, tako da mi je lice bilo blizu njegovog. „Osećate se kao da vam je neko nepoznat strgao odeću, zar ne?“, rekoh. „Da se nikad više niste usudili da kopate po mom umu i po mom privatnom životu!“

Dotakoh šušir u znak pozdrava, pa se okrenuh na peti i ostavih ga da stoji tamo gde se zatekao.